

Modernia on hyvinvointi, demokratia, ihmisoikeudet, tasa-arvo, tiede, taide, teknologia, kyky ratkaista ongelmia rationaalisen suunnittelun avulla. Perinteistä on köyhyys, yksinvaltiutus, autoritaarisuus, sorto, primitiivinen kulttuuri, fatalistinen taipumus antaa asioiden mennä menojaan.

Lyhyesti sanottuna moderni näyttää siis olevan täynnä hyviä asioita ja perinteinen huonoja tai säälittäviä asioita. Tämä ei ole ihme, sillä jako on rikkaiden länsimaiden oma keksintö. Se velvoittaa auttamaan perinteisiä yhteiskuntia niiden vaivalloisella tiellä kohti länsimaisuutta. Se oikeuttaa puuttumaan niiden asioihin, tarpeen vaatiessa väkivaltaisesti, jos kehitys takeltelee tai uhkaa kääntyä väärään suuntaan.

Näin länsimaat saavat toimenpiteilleen moraalista pohjaa myös silloin, kun todelliset motiivit eivät kestä päivänvaloa. Yhdysvallat perustelee aggressiotaan demokratian ja ihmisoikeuksien edistämiseksi. Protestantit pohjoismaat eivät kehtaa riistää köyhiä maita avoimesti, normaalikanavia myöten. Toiminta verhotetaan kehitysavuksi, tai kehitysyhteistyöksi kuten sitä nykyään totuudenvastaisesti nimitetään, ja tarkoitusta varten perustetaan oma osastonsa ja budjettiluokkansa. Myönteisiä saavutuksia, joita toki on, julkistetaan innokkaasti, mutta kielteisistä seuraamuksista vaietaan. Organisaation erillisuus helpottaa propagandaa.

Miten moderni näkyy tavallisen suomalaisen elämässä?

Enemmän sellaisissa asioissa, joita on helppo mitata: elintaso, maalta pako, vanhojen ympäristöjen tuhoutuminen ja uusien ympäristöjen keho laatu, autoistuminen, tietokoneistuminen, kännyköityminen. Vähemmän sellaisissa asioissa, joita on vaikea mitata: kansanvalta, vähemmistöjen oikeudet, tasa-arvo, suvaitsevuus, kansainvälisyys.

Ihanteellisesti tiedotusvälineiden ei tulisi kertoa vain konkreettisista tapahtumista. Vaativampi tehtävä on käsitellä ja tulkita taustoja, jotka ovat abstrakteja tai muuten vain vaikeasti ymmärrettäviä, ja joista kaikilla ei ole omakohtaisia kokemuksia.

Näin teoriassa. Käytännössä reitti lähteeltä esimerkiksi televisiokatsojalle on monivaiheinen. Väliin mahtuu lukuisia suodattimia, joilla toimittajat valikoivat tietoa omien instituutioidensa intressien mukaisesti.

Ensin kansainvälinen tietotoimisto

karsii pois länsimaille epäedullisen materiaalin. Sitten STT valitsee joukosta suomalaisille eli Sanoma OY:lle sopivat uutiset. Seuraavaksi televisio-toimittaja poimii ohjelmaan oman

ARNE
NEVANLINNA
**ASIAN-
TUNTIJA**

Suomessa moderni on saanut perinteisestä niin tukevan niskaotteen, että selkävoitto on vain ajan kysymys. Läntinen ja pohjoinen myytti, joka kertoo siitä minkälainen maailman pitäisi olla, on syrjäyttämässä itäiset ja eteläiset myytit, jotka kertovat siitä minkälaisia maailmat ovat aina olleet.

kanavansa profiilia vahvistavat aiheet. Ja lopuksi paikalle kutsutaan asiantuntija, joka kertoo mitä kaikki tämä oikeastaan tarkoittaa.

Asiantuntijoiden historiallinen tehtävä on löytää ongelmat ja ratkaista ne, muuntaa epävarmuus varmuudeksi ja ristiriidat harmoniaksi. Kukin heistä ilmoittaa tosin hallitsevansa vain oman erikoisalansa totuuden, mutta yhdessä he ovat ylivoimaisia. Asiantuntemus ymmärretään henkilökohtaiseksi ominaisuudeksi, perintötekijöiden ja koulutuksen onnelliseksi yhdistelmäksi. Ilman asiantuntijoita moderni yhteiskunta taantuisi takaisin köyhyyteen ja taikauskoon.

Kun uutisissa kerrotaan Jeltsinin viimeisestä tempauksesta, aamutelevisioon kutsutaan Venäjän asiantuntija. Upseeriasiantuntija kommentoi Kosovon pommituksia, urheiluvallmentaja dopingia, syöpälääkäri syöpää, nuorisopsykologi nuoriso-ongelmia, kirkonmies uskonasioita, taidehistorioitsija taidetta, arkkitehti arkkitehtuuria, Max Jakobson, Jaakko Iloniemi tai Erkki Toivanen mitä tahansa. Aikaa varataan viisi minuuttia, josta puolet kuluu esittelyyn ja vii-

meinen minuutti siihen, että juontajan silmät lasittuvat ja hänalkaa vilkuilla kameran takana viittoilevaa ajannäyttäjää.

Kullakin alalla on oma pyramidinsa. Huipulla istuu huippuasiantuntija, seuraavalla tasolla heitä on jo monta ja pohjalla kihisee aspiranttien lukematon joukko. Kun ruutuun ilmestyy pörssi uutisia kommentoiva nuorukainen, joka näyttää kesävaipalla olevalta lukiolaiselta, ei tätä tule tulkita merkiksi modernin yhteiskuntajärjestelmän romahtamisesta. Kyse on vain siitä, että korkeamman tason asiantuntija on lomalla tai ei pidä asiaa riittävän tärkeänä.

Ihmiset saavat tietoa, joka ei ehkä ole oikeaa, mutta varmasti tarkoituksenmukaista. Suomalaiset ovat ylpeitä yhteiskuntansa edistyskäsityksistä. Usko modernin siunauksellisuuteen vahvistuu.

Järjestelmä näyttää siis toimivan hyvin, itseasiassa liian hyvin olakseen totta. Kiiltävää pintaa ei tarvitse raapia kovinkaan syvältä kun alta paljastuu julkaisukelvottomia motiiveja.

Asiantuntijat ovat saavuttaneet asemansa omien instituutioidensa avulla. Vastapalvelukseksi he toistelevat julkisissa esiintymisissään alansa latteimpia konventioita. Joko siksi, että uskovat niihin itsekin tai välttääkseen sitä, että esimiehet loukkaantuvat, kollegat nauravat ja arvovalta kärsii. Potkut, uran katkeaminen tai kasvojen menetys ovat riskiä, joita ei kannata ottaa, olipa oma kanta mikä tahansa. Harva asiantuntija edustaa vain itseään, sillä jos näin on, häntä ei hyväksytä asiantuntijaksi.

Tiedottajan tehtävä on kertoa papukaijanomaisesti julkisuudelle juuri ja ainoastaan niistä asioista, joita työnantaja katsoo tarpeelliseksi, toimia instituution ja yleisön välisenä puskurina, vastata tyhmiin kysymyksiin ja ottaa johdon tekemät virheet niskoilleen. Enimmäisvaatimus on sujuva kynä ja supliikki, vähimmäisvaatimus sisälukutaito.

Kirsti Lilja on legendaarinen liikkennelaitoksen tiedottaja. Naton tiedottaja Jamie Shea onnistui kertomaan Kosovon sodasta ikään kuin olisi itse ollut yksi kenraaleista. Eeva Vuori-skandaali aiheutti sen, että jopa Korkein Oikeus palkkasi tiedottajan, tosin liian myöhään. Nokia ja yliopisto menettivät arvovaltaansa reagoimalla mimoosan herkästi Yliopis-

tolehden haastatteluun Jorma Ollilasta, mutta käytännössä vastuu sälytettiin tiedottajien leveille hartioille.

Julkisuudessa asiantuntija edistää oman instituutionsa intressejä, suojelee oman alansa statusta ja ajaa omia etujaan peiteltysti. Siksi hänellä on arvovaltaa. Tiedottaja tekee saman peittelemättä. Siksi hänellä ei ole arvovaltaa. Molempien tehtävä on modernin yhteiskunnan todellisten valtarakenteiden piilottaminen.

Ehkä perinteisen ja modernin yhteiskunnan välinen kuilu ei olekaan niin syvä kuin länsimaat strategisista syistä antavat ymmärtää. Tai ehkä itäinen painolasti on hidastanut Suomen vauhtia niin, että olemme vasta puolitiessä matkallamme kohti modernia. Kekkonen ajoista on vasta parikymmentä vuotta.

Perinteinen yksinvaltiainen tietää kaiken. Hänen arvovaltansa on ehdoton. Auktoriteettiskoinen kansa kunnioittaa häntä kuin jumalaa. Hän käyttää valtaansa laajan agentti-verkoston avulla.

Modernit instituutiot tietävät kaiken. Niiden arvovalta on ehdoton. Auktoriteettiskoinen kansa kunnioittaa niitä kuin jumalia. Ne käyttävät valtaansa laajan asiantuntijaverkoston avulla.

Entä vaalit, sanoo edustuksellisen demokration valpas puolustaja. Perinteisessä yhteiskunnassa johtaja puhuu omiaan ja kansa vastaa huutamalla. Modernissa yhteiskunnassa puolueet puhuvat omiaan jakansa vastaa äänestämällä. Eroa on, mutta ehkä se ei ole niin suuri kuin ylimielinen länsimaalainen luulee.

Hirveää liioittelua, sanoo alan huippuasiantuntija. Niin on, sanon minä.

Mutta ehkä ei olisi haitaksi joskus kutsua paikalle joku muukin huippuasiantuntija. Sellainen joka on epävarma omasta auktoriteettiasemastaan. Sellainen joka tunnustaa, että asiasta voi olla ristiriitaisia käsityksiä. Sellainen joka ymmärtää, että vilpittömyys voi voittaa sovinnaisuuden. Sellainen joka tietää, että viisaus voi syntyä erimielisyydestä eikä vain yksimielisyydestä.

Mutta ehkä ei olisi haitaksi joskus kurkistaa ruudun taakse. Sinne missä ihmiset, myös asiantuntijat ja tiedottajat, tekevät omia duuniaan tosissaan. Sinne missä ei synny uutisia vaan tuloksia. Sinne missä todelliset askeleet kohti modernin yhteiskunnan ihanteita tapahtuvat tai eivät tapahdu. Sinne missä näkymätön ammattitaito on tärkeämpää kuin näkyvä asiantuntemus.